

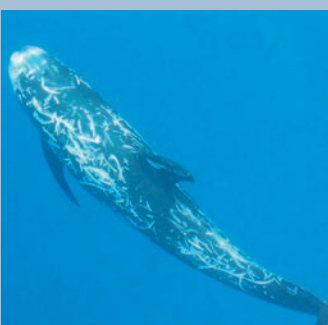
MINISTARSTVO
POLJOPRIVREDE

VODIČ ZA PREPOZNAVANJE I POSTUPANJE S OSJETLJIVIM VRSTAMA U MORSKOM RIBARSTVU

Operativni program
**ZA POMORSTVO
I RIBARSTVO**

Europska unija

Izrada ove brošure sufinancirana je sredstvima Europske unije iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost Ministarstva poljoprivrede.

Kontakt:

Ministarstvo poljoprivrede
Uprava ribarstva
Alexandera von Humboldta 4b
10000 Zagreb
tel: (01) 6443 185
fax: (01) 6443 200
e-mail: uprava.ribarstva@mps.hr

Autori:

Valentina Andrić, mag. ing. mor. rib.
Ivana Petrina, dipl. ing. biol.

Izdavač:

Ministarstvo poljoprivrede
Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
www.poljoprivreda.gov.hr
Zagreb, studeni 2023.

Ovi edukativni materijali izrađeni su u suradnji s državnim tijelima nadležnim za poslove zaštite prirode i okoliša, znanstvenim institucijama te organizacijama civilnog društva čiji su ciljevi zaštita prirode i okoliša.

Materijale je publiciralo Ministarstvo poljoprivrede te se kao takvi primjenjuju u svrhu edukacije svih osoba o zaštiti i postupanju s osjetljivim morskim vrstama.

Na pripremi materijala sudjelovali su:

- Ivana Vukov, dipl.ing.biol., Ministarstvo poljoprivrede
- Mirta Novak, dipl.iur., Ministarstvo poljoprivrede
- Josipa Runjak, dipl. ing. morskog ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede
- univ. spec. Marijana Kapa, prof. biol. i kem., Ministarstvo poljoprivrede
- Tihana Šundov, dipl. ing. pom-rib.teh., Ministarstvo poljoprivrede
- Josip Furčić, dipl. ing., Ministarstvo poljoprivrede
- Zrinka Domazetović, dipl. ing. biol., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
- Ida Partl, dipl. ing. biol., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
- Prof.dr.sc Martina Đuras, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Katja Jelić, dipl. ing. biol. et oecol. mar., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
- Jasna Jeremić, dr.vet.med., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
- dr. sc. Martina Marić, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
- dr. sc. Igor Isajlović, Institut za oceanografiju i ribarstvo
- Patrik Krstinić, prof. biol., WWF Adria
- Hrvoje Čepnija, mag. ing. ribarstva i lovstva, WWF Adria
- Ana Miletić, mag. oecol., Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
- Doc. dr. sc. Draško Holcer, Hrvatski prirodoslovni muzej / Institut Plavi svijet
- Dubravko Dender, dipl.biol., Udruga BIOM
- Sven Kapelj, dipl.biol., Udruga BIOM

Sadržaj

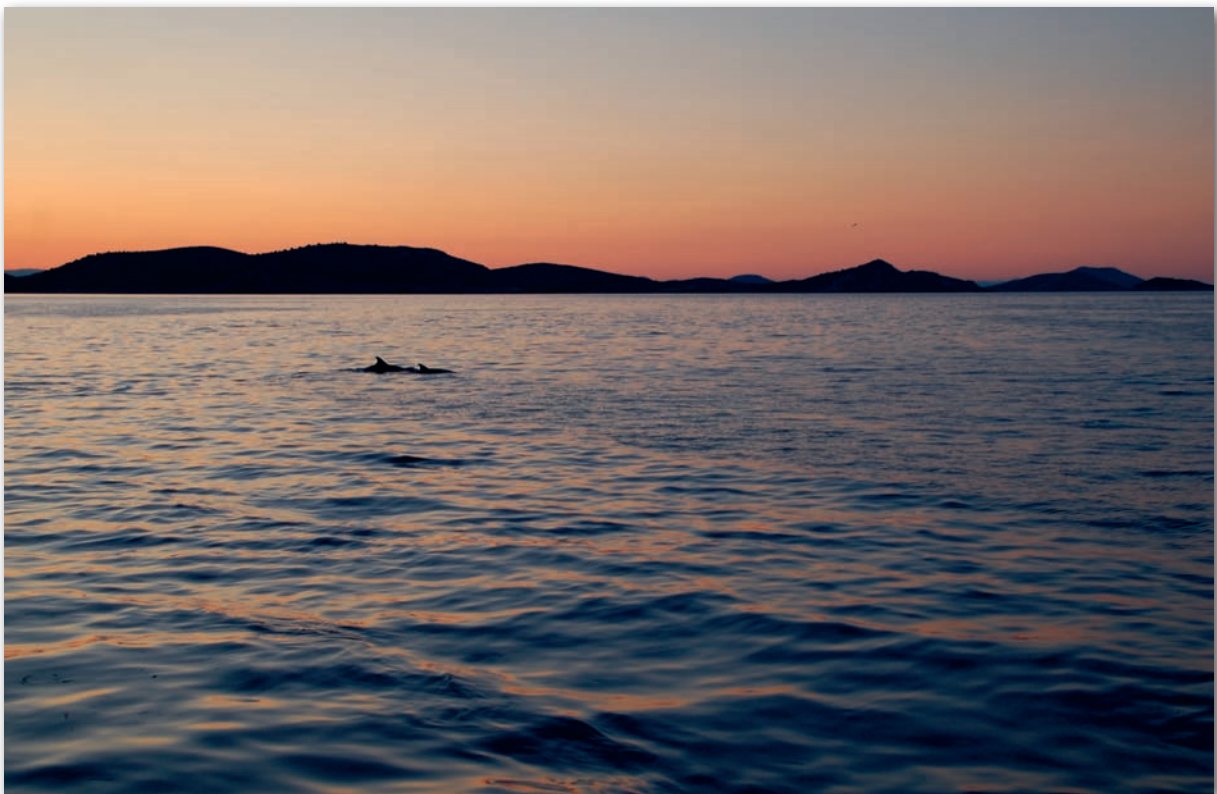
1. UVOD.....	5
2. ZAKONSKI OKVIR.....	6
3. OSJETLJIVE VRSTE.....	7
3.1. HRSKAVIČNE RIBE (MORSKI PSI, RAŽE I GOLUBOVI).....	8
3.2. MORSKE KORNJAČE.....	22
3.3. MORSKE PTICE.....	25
3.4. MORSKI SISAVCI (TULJANI I KITOVI).....	31
4. DOJAVA I POSTUPANJE SA SLUČAJNIM ULOVIMA OSJETLJIVIH VRSTA.....	35
5. INTERAKCIJE OSJETLJIVIH VRSTA S RIBOLOVNIM ALATIMA.....	37
Interakcije ribara i hrskavičnih riba.....	37
Interakcije ribara i kornjača.....	38
Interakcije ribara s morskim pticama.....	40
Interakcije ribara i morskih sisavaca.....	41
6. DOSTAVA PODATAKA O SLUČAJNOM ULOVU OSJETLJIVIH VRSTA.....	42
7. PRIKUPLJANJE PODATAKA I SURADNJA SA ZNANSTVENICIMA.....	47
8. KAZNE ODREDBE.....	48
9. LITERATURA.....	49
10. DODATNE INFORMACIJE I KORISNE POVEZNICE.....	50

1. UVOD

Ovaj Vodič je prvenstveno namijenjen ovlaštenicima povlastica za gospodarski ribolov na moru kao i ovlaštenicima povlastica za mali obalni ribolov te ribolovcima koji obavljaju sportski ili rekreacijski ribolov na moru.

Vodič je izrađen u svrhu edukacije i upoznavanja ribara i ribolovaca s popisom osjetljivih vrsta kao i s obvezom prijave i evidentiranja slučajno uhvaćene i/ili usmrćene, odnosno ozlijeđene ili bolesne jedinke osjetljive vrste. Također, obuhvaća i opis postupanja koje je potrebno provesti kod slučajnog ulova morskih strogo zaštićenih životinja.

Cilj ovog vodiča je i podići svijest o važnosti očuvanja osjetljivih vrsta, olakšati njihovo prepoznavanje te unaprijediti primjenu propisa kojima se štite osjetljive vrste.

Izvor: Valentina Andrić

2. ZAKONSKI OKVIR

Republika Hrvatska kao članica Europske unije provodi pravnu stečevinu Europske unije u dijelu Zajedničke ribarstvene politike. Zajedničku ribarstvenu politiku čini niz uredbi čije su odredbe izravno primjenjive u državama članicama. Na nacionalnoj razini krovni propis koji dodatno razrađuje odredbe pravne stečevine EU te uređuje pitanja gospodarenja i zaštite obnovljivih bioloških bogatstava mora te način i uvjete obavljanja ribolova je Zakon o morskom ribarstvu¹. Propisima na razini Europske unije definirane su vrste za koje postoji zabrana ulova, zadržavanja na plovilu, prekrcavanja, iskrcavanja te skladištenja, prodaje i izlaganja radi prodaje. Zadržavanje na plovilu, prekrcavanje ili iskrcavanje jedinki osjetljivih vrsta koje su slučajno ulovljene, dopušta se u mjeri u kojoj je ta aktivnost potrebna kako bi se osigurala pomoć za oporavak jedinki i omogućilo znanstveno istraživanje slučajno usmrćenih primjeraka, pod uvjetom da se o tome obavijeste nadležna tijela kako je opisano u poglavlju 4. Dojava i postupanje sa slučajnim ulovima osjetljivih vrsta. Svi ovlaštenici povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova na moru i povlastica za mali obalni ribolov moraju voditi podatke o ulovu vrsta morskih organizama koji se gospodarski iskorištavaju, kao i o slučajnom ulovu osjetljivih vrsta te ih dostavljati Ministarstvu poljoprivrede.

Na nacionalnoj razini vrste se štite na temelju Zakona o zaštiti prirode² te se popis strogo zaštićenih vrsta u Republici Hrvatskoj nalazi u Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama.

Slučajni ulov osjetljivih vrsta tijekom obavljanja ribolovnih aktivnosti podrazumijeva **nenamjerni** ulov jedinki osjetljivih vrsta.

**SAM SLUČAJNI ULOV JEDINKI OSJETLJIVIH VRSTA
TIJEKOM OBAVLJANJA RIBOLOVA NE PREDSTAVLJA
KRŠENJE ZAKONA O ZAŠTITI PRIRODE I DRUGIH
PROPISA I NIJE KAŽNJIV BEZ OBZIRA NA STANJE
ŽIVOTINJE PRILIKOM ULOVA ILI PUŠTANJA!**

Uz podatke o slučajnom ulovu osjetljivih vrsta koje Ministarstvo poljoprivrede prikuplja na način propisan Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja i dostave podataka o ulovu u gospodarskom ribolovu na moru³ (u daljnjem tekstu: Pravilnik), Institut za oceanografiju i ribarstvo prikuplja i biološke podatke putem znanstvenog monitoringa u okviru Nacionalnog plana prikupljanja podataka u ribarstvu Republike Hrvatske. Osobe zadužene za promatranje ribolovnih aktivnosti u kontekstu prikupljanja podataka u znanstvene svrhe su ovlašteni znanstveni promatrači koje su zapovjednici plovila dužni primiti na ribarsko plovilo.

¹ Zakon o morskom ribarstvu ("Narodne novine" br. 62/2017, 130/17, 14/2019 i 30/23)

² Zakon o zaštiti prirode ("Narodne novine" br. 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19)

³ Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja i dostave očevidnika, iskrcajne deklaracije i izvješća o ulovu u GR na moru ("Narodne novine" br. 114/2023.)

3. OSJETLJIVE VRSTE

Osjetljiva vrsta je ona vrsta na čije stanje očuvanosti, uključujući njezino stanište, rasprostranjenost, veličinu populacije ili stanje populacije, štetno utječu pritisci koji proizlaze iz ljudskih aktivnosti, uključujući ribolovne aktivnosti. Osjetljive vrste kralješnjaka koje su pokrivene ovim Vodičem obuhvaćaju vrste hrskavičnih riba, morskih kornjača, morskih ptica i morskih sisavaca, koje su obuhvaćene sljedećim pravnim okvirima i njihovo je pojavljivanje zabilježeno u Jadranskom moru:

1. Strogo zaštićene vrste iz Pravilnika o strogo zaštićenim vrstama („Narodne novine“ br. 144/13 i 73/16)⁴
2. Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju, Prilog II.⁵

Sve četiri skupine osjetljivih vrsta – hrskavične ribe, morske kornjače, morske ptice i morski sisavci - dijele zajedničke karakteristike koje ih čine ranjivima na različite prijetnje u morskom okolišu. Većina ih se nalazi na vrhu hranidbenih mreža morskih ekosustava, zbog čega su izloženi povećanim koncentracijama toksina i bioakumulaciji štetnih tvari. Osim toga, imaju relativno nizak reprodukcijski potencijal, što znači da imaju mali broj potomaka tijekom svog životnog vijeka. To čini njihove populacije ranjivijima na gubitak pojedinih jedinki. Također, većina ovih vrsta je dugoživuća i relativno kasno dostiže spolnu zrelost pa gubitak spolno zrelih jedinki značajnije utječe na reproduktivnu sposobnost njihovih populacija.

Različite ljudske aktivnosti predstavljaju prijetnju osjetljivim vrstama, a ribarstvo je svakako jedna od njih. Slučajni ulov, nedostatak plijena zbog prelova te korištenje određenih ribolovnih tehnika i alata na područjima gdje se osjetljive vrste razmnožavaju i/ili hrane mogu imati značajan negativni utjecaj na njihove populacije. Osim ribolova, ozbiljnu prijetnju predstavljaju i klimatske promjene, onečišćenje mora, degradacija i gubitak staništa te intenzivan pomorski promet. Osjetljive vrste imaju ključnu ulogu u održavanju zdravlja mora i njihov nestanak može imati ozbiljne posljedice na cijeli ekosustav. Upravo zato ovi organizmi zahtijevaju zakonsku zaštitu te provođenje mjera očuvanja koje će osigurati oporavak i opstanak njihovih populacija.

⁴ Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama („Narodne novine“ 144/13 i 73/16)

⁵ Barcelona Convention for the protection of the Mediterranean, Protocol concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean – SPA-BD Protocol

3.1. HRSKAVIČNE RIBE (MORSKI PSI, RAŽE I GOLUBOVI)

Velika bijela psina (*Carcharodon carcharias*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 650 cm

Glava: široka usta

Tijelo: dugačak uzdužni greben; dugački škržni otvori; visoka leđna peraja

Pas modrulj (*Prionace glauca*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 400 cm

Tijelo: dugo i vitko tijelo; dugačke i uske prsne peraje

Boja: tamnoplava leđa i bijeli trbuh

Pas lisica (*Alopias vulpinus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 600 cm

Glava: čunjasta gubica; male oči

Tijelo: dugački gornji režanj repne peraje koji je približno jednak ili jednake dužine kao i ostali dio tijela

Boja: bijeli trbušni dio; smeđa do tamnosiva leđa; tamnoplavi bokovi

Velikooki pas lisica (*Alopias superciliosus*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Duljina: do 480 cm

Glava: duboka čeona brazda; velike oči

Boja: ljubičasto siva leđa; bijeli trbuh

Dugonosa psina, kučak (*Isurus oxyrinchus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 450 cm

Glava: duža od prsnih peraja; široka usta

Tijelo: leđna peraja je smještena dalje od prsnih

Kučina (*Lamna nasus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 350 cm

Glava: zašiljena gubica

Tijelo: leđna peraja u razini s prsnim perajama

Boja: bijela mrlja na stražnjoj strani leđne peraje

Pas tupan (*Carcharhinus plumbeus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 300 cm

Tijelo: početak prve leđne peraje iznad osnove prsne peraje; prva leđna peraja visoka i poluspasta; hrbat između leđnih peraja

Psina golema (*Cetorhinus maximus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 10 m

Glava: vrlo duga njuška; mali zakrivljeni zubi

Tijelo: dugi škržni otvori, gotovo oko cijele glave; snažni greben repnog drška

Volonja (*Hexanchus griseus*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Glava: male fluorescentno zelene oči

Tijelo: šest škrginih otvora; leđna peraja započinje iznad slobodnog stražnjeg vrha trbušne peraje

Volonja pepeljak (*Heptranchias perlo*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Glava: izdužena glava; oči vrlo velike i kod živih primjeraka izrazito fluorescentne boje

Tijelo: vitko; 7 škrginih otvora; jedna leđna peraja, pomaknuta daleko straga

Boja: bijeli trbuh

Pas prasac (*Oxynotus centrina*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 150 cm

Tijelo: zakrivljeni trbuh; bodlja nagnuta prema naprijed; leđne peraje u obliku jedra

Butor (*Galeorhinus galeus*)

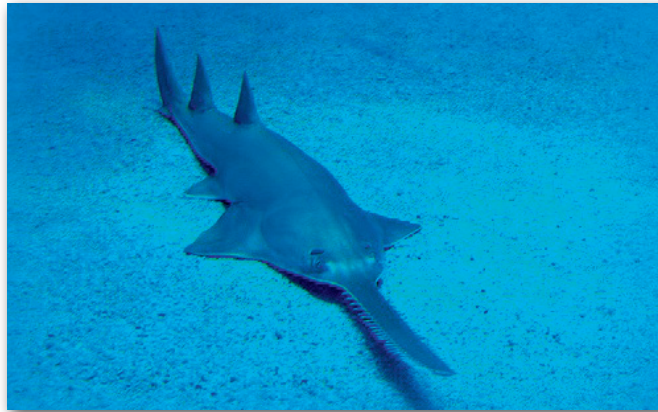
Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 160 cm

Glava: njuška relativno duga i stožasta

Tijelo: druga leđna peraja primjetno manja od prve; dug donji režanj

Pilan (*Pristis pectinata*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 550 cm

Glava: 20 – 30 parova zubaca na pili

Tijelo: početak prve leđne peraje iznad ili malo iza početka zdjelične peraje

Psina zmijozuba trošiljka (*Carcharias taurus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 320 cm

Glava: stožasta do lagano spljoštena njuška

Tijelo: nema greben repnog drška

Psina zmijozuba petošiljka (*Odontaspis ferox*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 450 cm

Glava: vrlo šiljasta njuška; zubi s nazubljenim rubom, udubljeni

Tijelo: vrlo veliki škržni otvori, ne pružaju se duž cijele bočne strane glave; mala druga leđna peraja; snažni greben repnog drška

Mlat, jaram (*Sphyrna zygaena*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Glava: u obliku čekića ili mlata, kvrga po sredini glave; oči smještene na samim krajevima mlata; usni otvor širok i u cijelosti na donjoj strani gubice

Tijelo: prva leđna peraja velika sa zaobljenim vrhom

Boja: smeđe-siva do tamno-maslinasta

Sklat žutan (*Squatina oculata*)

Izvor: Podvodni.hr

Duljina: do 160 cm

Tijelo: početak prve leđne peraje dosta iza stražnjeg vrha zdjelične peraje

Boja: tijelo sivo-smeđe ili crnkaste boje, tamne okrugle pjege na repu i ponekad na prsnim perajama; bijele simetrično raspoređene točke na prsnim perajama i tijelu

Sklat sivac (*Squatina squatina*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Duljina: do 250 cm

Tijelo: početak prve leđne peraje poravnat sa stražnjim vrhom zdjelične peraje

Volina (*Dipturus cf batis*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 285 cm

Glava: duga njuška

Tijelo: zaobljeni oblik; 12 – 31 bodlja po sredini na leđima i repu

Boja: površina leđa maslinastosiva ili smeđa sa svijetlim točkama, tamnim mrljama i ponekad pjegom nalik oku na prsnim perajama

Volina bjelica (*Rostroraja alba*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 240 cm

Glava: duga i šiljasta njuška

Tijelo: površina leđa prekrivena malim oštrim bodljama; zatiljak i dio iznad kralježnice bez bodlji; ugate prsne peraje; tri reda velikih bodlji na repu

Žutuga (*Dasyatis pastinaca*)

Izvor: Podvodni.hr.

Veličina: širina diska do 68 cm

Glava: tupa njuška

Tijelo: rep s bodljom pri dnu

Boja: površina leđa sivkasta, maslinasta ili smeđa, rubovi nosnica i usta bijele boje

Žutuga dračorepa (*Bathytoshia lata*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sreozemlju

Veličina: širina diska do 210 cm

Glava: tupa njuška

Tijelo: romboidni disk, prednji i stražnji rubovi više ili manje ravni; rep dvostruko duži od duljine diska. Velike kvрге na površini leđa, velike bodlje na vrhu i na obje strane repa.

Boja: Maslinasto smeđa leđa, trbuh gotovo bijel. površina leđa crvenkastosmeđa do sivkasto plava s vidljivim svijetlim točkama; trbušna strana bijela s tamnim rubovima oko prsnih i zdjeličnih peraja tamniji rep.

Klinka (*Dipturus oxyrinchus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Glava: rostrum dugačak i šiljast

Tijelo: romboidno tijelo; prednji rub prsnih peraja konkavan; uzduž repa 4-11 trnovitih bodlji; jače bodlje ispred očiju (1), bočno na krilima (3-4 niza) i između leđnih peraja (0-1); dvije male leđne peraje na kraju tankog repa; trbušne peraje dvorežnjaste

Leptirica (*Gymnura altavela*)

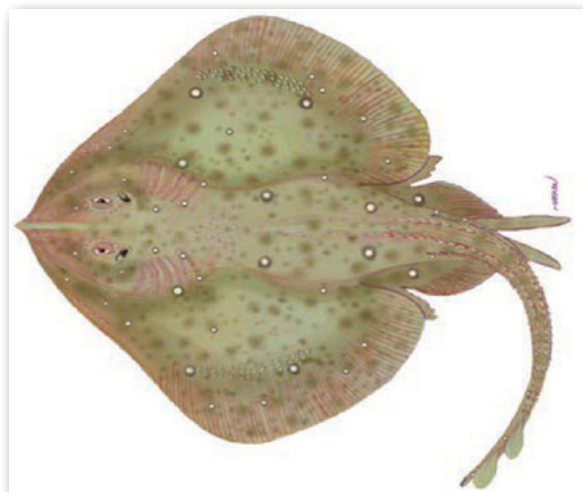
Izvor: Podvodni.hr.

Veličina: širina diska do 400 cm

Glava: nije odvojena od diska, ne oblikuje rostrum

Tijelo: disk je vrlo širok; nazubljene bodlje; vrlo kratak rep

Raža smeđa (*Leucoraja circularis*)

Izvor: Podvodni.hr.

Duljina: do 120 cm

Glava: kratka njuška, vidljivi vrh

Tijelo: leđne peraje spojene ili odvojene malim međuprostorom bez bodlji

Boja: nekoliko često simetričnih parova malih kružnih točaka krem boje s tamnim rubom

Ražopas (*Rhinobatos rhinobatos*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Duljina: do 150 cm

Glava: veliki stražnji zalistak nosnice

Tijelo: udaljenost između leđnih peraja otprilike jednaka udaljenosti između početka prve leđne peraje i pazuha prsne peraje, hrptovi na vrhu njuške široko razdvojeni; dišni otvori s 2 nabora

Golub uhan (*Mobula mobular*)

Izvor: Podvodni.hr.

Veličina: širina diska do 520 cm

Glava: oznake na glavi i disku jasno razdvajaju jedno od drugog

Tijelo: disk je 2 – 3 puta više širok nego dug; rogolike peraje

Boja: tamnoplave boje, obično s bjelkastim obručem oko glave; bijeli vrh leđne peraje

Golub ćukan (*Aetomylaeus bovinus*)

Izvor: Podvodni.hr.

Veličina: širina diska do 220 cm.

Tijelo: prednji režanj prsne peraje ispod njuške prilično dug i malo usmjeren unaprijed, kao pačji kljun. Početak leđne peraje nalazi se ispred vrhova zdjeličnih peraja.

Boja: površina leđa kod odraslih jedinki smeđe boje bez uzorka, s nekoliko (7 – 8) blijedih plavosivih pruga kod mladih jedinki, bjelkasti trbuh.

3.2. MORSKE KORNJAČE

Glavata želva (*Caretta caretta*)

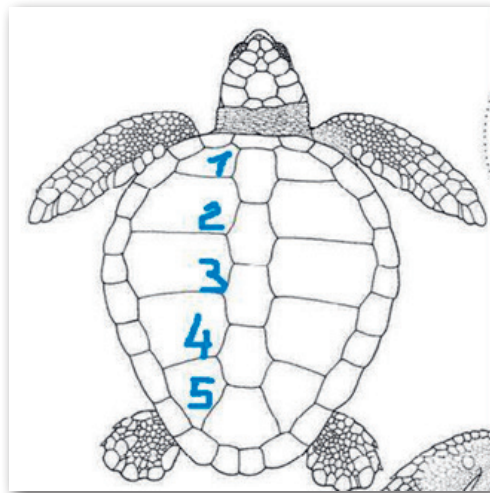
Izvor: Podvodni.hr.

Najčešća vrsta u Jadranskom moru

Veličina oklopa: umjereno širok oklop do 105 cm duljine (prosjek 90 cm u Mediteranu)

Glava: robusna i velika; snažan kljun

Tijelo: na prednjim perajama 2 kandže, a na oklopu 5 postraničnih keratinskih pločica

Izvor: Tom McFarland, *Research and Management Techniques for the Conservation of Sea Turtles*, IUCN

Zelena želva (*Chelonia mydas*)

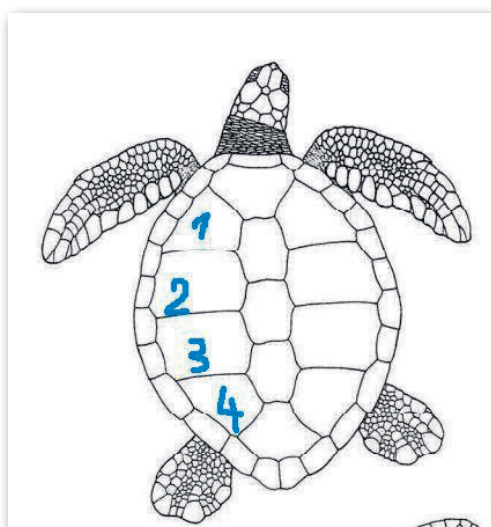
Izvor: Podvodni.hr.

Rijetke u Jadranskom moru

Veličina oklopa: ovalni oklop od oko 120 cm duljine

Glava: obla, nježnijeg izgleda

Tijelo: na prednjim perajama imaju po jednu kandžu, a na oklopu 4 postranične keratinske pločice

Izvor: Tom McFarland, *Research and Management Techniques for the Conservation of Sea Turtles*, IUCN

Sedmopruga usminjača (*Dermochelys coriacea*)

Izvor: Podvodni.hr.

Povremeni nalazi u Jadranskom moru

Veličina oklopa: do 180 cm

Tijelo: kožast i savitljiv izdužen oklop na kojem ima 7 uzdužnih grebena

Boja: tamne, gotovo crne boje s raznim nijansama svjetlijih točkastih obojenja

3.3. MORSKE PTICE

Gregula (*Puffinus yelkouan*)

Izvor: BIOM

Veličina: kao gradski golub

Glava: na kljunu su cjevaste nosnice; tanki kljun

Boja: tamna glava i oko, tamna krila, leđa i rep, sivi kljun

Kaukal - veliki zovoj (*Calonectris diomedea*)

Izvor: BIOM

Veličina: kao galeb klaukavac

Glava: krupan kljun s tamnim prstenom pri vrhu te cjevastim nosnicama

Boja: žute noge, blijedo žuti kljun, tamno smeđa krila s gornje strane, crni rep; glava i leđa su sivi; trbuh i grlo bijele boje; donja strana krila ima taman okvir s bijelim središnjim dijelom

Sredozemni galeb (*Larus audouinii*)

Izvor: BIOM

Boja: zelenkasto crne noge, bijela glava, rep i tijelo; tamnocrven kljun sa žutim vrhom

Boja kod odraslih: svijetlosiva krila; tamno oko

Boja kod nedoraslih: pretežno smeđe boje prošarane s bijelom prugom na bazi repa s gornje strane

Crnoglavi galeb (*Larus melanocephalus*)

Izvor: Stefan Berndtsson (Flickr; CC BY 2.0)

Boja: tijelo bijele boje; krila i leđa svijetlo sivi; vrhovi krila su bijeli; glava crna u vrijeme gniježđenja, a svijetla s tamnim mrljama u ostatku godine; tamnocrveni kljun tupog vrha s crnom trakom i žutim vrhom; mlade jedinke su smeđe-sivo prošarane

Mali vranac (*Phalacrocorax pygmaeus*)

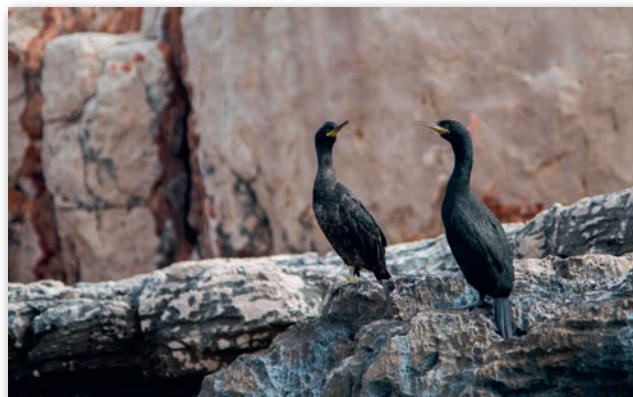
Izvor: BIOM

Glava: vrh kljuna je zakrivljen prema dolje

Tijelo: dugi rep i vrat; plivaće kožice povezuju sva četiri prsta

Boja: perje tamno crno-smeđe kod odraslih; mlade jedinke imaju svjetlije donje dijelove tijela

Morski vranac (*Phalacrocorax aristotelis*)

Izvor: BIOM

Glava: kratka kukma na glavi; zakrivljen vrh kljuna

Tijelo: plivaće kožice povezuju sva četiri prsta

Boja: kod odraslih crno perje sa zelenim metalnim odsjajem te dug vrat i rep; crni kljun sa žutim rubovima u bazi kljuna; mlade su jedinke odozgo svijetle

Bukoč (*Pandion haliaetus*)

Izvor: BIOM

Veličine: galeba klaukavca

Tijelo: kandže su kukaste, prilagođene hvatanju ribe

Glava: bijele boje s crnom prugom preko očiju

Boja: odozgo tamnosmeđ, odozdo bjeličasto-žute boje s tamnom prugom preko prsiju

Burnica (*Hydrobates pelagicus*)

Izvor: BIOM

Veličina: sitna; malo krupnija od lastavice

Glava: na kljunu su cjevaste nosnice

Boja: crna s bijelom trticom i bijelom prugom na donjoj strani krila

Mala čigra (*Sterna albifrons*)

Izvor: BIOM

Veličina: malena ptica, veličine kosa

Tijelo: usko s dugim šiljatim krilima; duboko usječeni rep (rašljast)

Boja: žuti kljun i noge; crna „kapa“ na glavi

Dugokljuna čigra (*Sterna sandvicensis*)

Izvor: BIOM

Veličina: duljina tijela od 37 do 43 cm; raspon krila od 85 do 97 cm

Boja: leđa i gornji dio krila su sive boje; trbuh i vrat bijeli; kljun crne boje sa žutim vrhom; crna boja na glavi u zimskom periodu ograničena na zatiljak i područje iza očiju

Jedina vrsta čigre koja zimuje na području Hrvatske

Velika čigra (*Sterna caspia*)

Izvor: BIOM

Boja: leđa i gornji dio krila sive boje; trbuh i vrat bijeli; vrhovi krila crni; crven kljun sa žutim vrhom; gornji dio glave crne boje

3.4. MORSKI SISAVCI (TULJANI I KITOVI)

Veliki sjeverni kit (*Balaenoptera physalus*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Glava: trokutasta odozgo s uskom i šiljastom njuškom (20 – 25% tijela); desna strana čeljusti je svijetla, a lijeva tamna

Tijelo: vitko i vretenasto; karakterističan oštar hrbat na repnom dijelu tijela te iza leđne peraje

Boja: leđni dio tamnosive boje, katkad smečkaste, a bijele na trbušnoj strani

Rep: relativno širok (oko $\frac{1}{4}$ duljine tijela)

Od sličnih vrsta razlikuje po tome što se pri izronu na površini mora prvo pojavljuje nosni otvor, a nakon toga leđna peraja

Ulješura (glavata) (*Physeter macrocephalus*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju

Glava: kvadratna; karakteristična uska i tanka donja čeljust

Tijelo: zdepasto

Boja: tamno sivo do smeđe boje sa svijetlim mrljama na truhu i bijelim obrubom oko usta

Dišni otvor: na prednjoj strani glave lijevo

Karakteristike: koža je naborana, osobito na stražnje dvije trećine tijela

Rep: trokutast s dubokim središnjim urezom

Glavati dupin (*Grampus griseus*)

Izvor: Institut Plavi svijet

Glava: nema kljun, okruglasti melon se naglo spušta prema ustima; ima 3 – 7 pari zuba čunjasta oblika u donjoj čeljusti, a u gornjoj čeljusti nema zuba

Tijelo: robusno i snažno

Boja: tijelo tamnosive boje; mladunci se kote svijetlosivi te postaju gotovo crni s vremenom

Karakteristike: na tijelu se s vremenom pojavljuju bjelkasti crtasti ožiljci nastali u interakcijama s drugim jedinkama, ožiljaka može biti toliko da starije životinje mogu biti gotovo bijele

Leđna peraja: visoka i šiljasta, srpasta, jasno prepoznatljiva najviše po bjelkastim ožiljcima

Prsne peraje: duge i šiljaste, srpaste

Rep: širok i nazubljen

Dobri dupin (*Tursiops truncatus*)

Izvor: Institut Plavi svijet

Glava: kljun je prilično kratak i debeo, a melon zaobljen

Tijelo: zdepasto i masivno

Leđna peraja: istaknuta, srpasta; smještena na sredini tijela

Prsne peraje: srednje veličine, tamne i tanke, osnova je široka, vrhovi šiljasti

Rep: udubljen, s dobro označenim središnjim urezom

Plavobijeli (prugasti) dupin (*Stenella coeruleoalba*)

Izvor: Institut Plavi svijet

Glava: dugi kljun jasno odvojen od melona

Tijelo: vitko i vretenasto

Boja: trbušna strana i bokovi su bijeli, leđna je strana tamnosiva ili crna s plavim nijansama

Leđna peraja: visoka i zakrivljena, smještena na sredini tijela

Prsne peraje: kratke i srpaste, vrhovi šiljasti

Karakteristike: dijagonalne linije od očiju do leđne peraje

Rep: izrazito udubljen s dobro izraženim središnjim urezom

Obični dupin (*Delphinus delphis*)

Izvor: Institut Plavi svijet

Glava: kljun je jasno odvojen od melona

Tijelo: vitko i vretenasto

Boja: leđna je strana tamnosiva ili crna s plavim nijansama, trbušna strana i bokovi su bijeli

Leđna peraja: visoka i zakrivljena

Prsne peraje: kratke i srpaste, vrhovi šiljasti

Rep: izrazito udubljen, s dobro označenim središnjim urezom

Krupnozubi dupin (*Ziphius cavirostris*)

Izvor: Vodič za prepoznavanje Sredozemnih vrsta

Glava: kratak kljun, kuglast melon koji se strmo spušta prema kljunu

Tijelo: oblo, često prekriveno ožiljcima koje uzrokuju međusobne interakcije i/ili plijen

Boja: tamno siva do crvenkasto-smeđa, a obojenje se razlikuje ovisno o spolu i starosti životinje; glava može biti svjetlije boje

Peraje: niska leđna peraja, male i uske prsne peraje

Zubi: kod odraslih mužjaka, iz vrha donje čeljusti izviruju dva zuba usmjerena prema gore, a vidljivi su i kod zatvorenih čeljusti

Sredozemna medvjedica (*Monachus monachus*)

Izvor: Institut Plavi svijet

Glava: okrugla, na kratkom i debelom vratu, nema vidljive uške

Tijelo: zbijeno, okruglasto i pokriveno kratkom dlakom

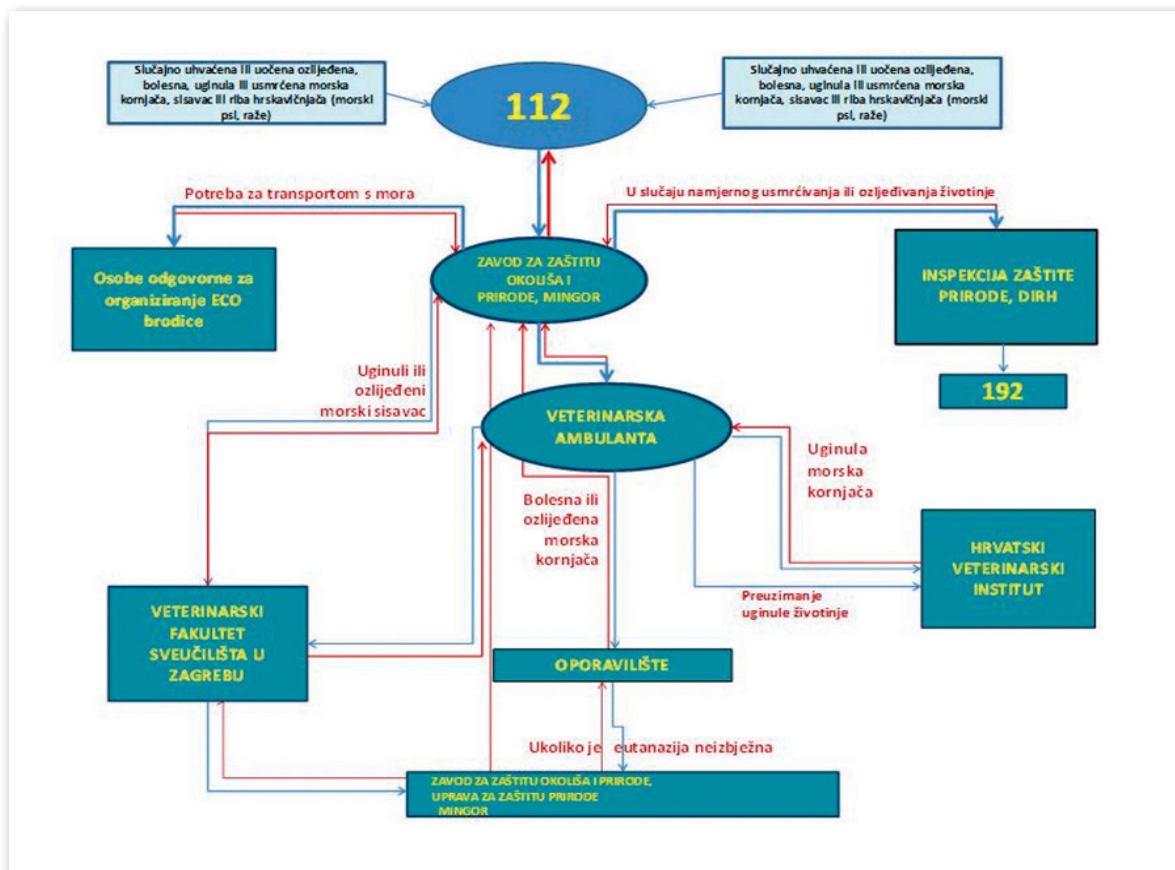
Boja: razlikuje se s obzirom na dob i spol, no općenito je s gornje strane tamnosmeđa ili sivkasta, s donje znatno svjetlija, a može biti i potpuno bijela

Peraje: prekrivene dlakom; stražnje peraje su usmjerene unatrag i ne mogu se koristiti za hodanje

4. DOJAVA I POSTUPANJE SA SLUČAJNIM ULOVIMA OSJETLJIVIH VRSTA

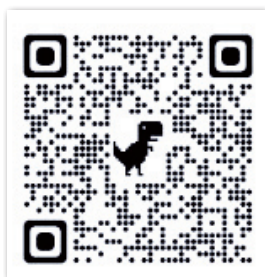
Uz dostavu podataka o ulovu u ribarstvu u okviru kojeg se dostavljaju i podaci o slučajnom ulovu osjetljivih vrsta, nadležnom tijelu je potrebno prijaviti i slučajni ulov osjetljivih vrsta radi evidentiranja i pravilnog postupanja sa ulovljenim jedinkama.

Slučajno uhvaćene i/ili usmrćene, odnosno ozlijeđene ili bolesne jedinke osjetljivih vrsta prijavljuju se putem QR koda (niže u tekstu) ili telefonski u roku 24 sata, na način kako je to predviđeno u okviru Sustava za dojavu i praćenje uhvaćenih, usmrćenih, ozlijeđenih i bolesnih strogo zaštićenih životinja⁶ i evidenciju koji vodi Zavod za zaštitu okoliša i prirode. Jedan od ključnih dijelova Sustava, a koji se odnosi na strogo zaštićene morske sisavce, morske kornjače i hrskavične ribe je **Protokol** koji je prikazan dolje na slici.

Shematski prikaz Protokola za postupanje

⁶ <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/prirodne-vrijednosti-stanje-i-ocuvanje/ukljucite-se-u-zastitu/sustav-za-dojavu-i>

QR kod za pristup web obrascu za dojavu

Ravnateljstvo civilne zaštite Ministarstva unutarnjih poslova RH, nadležno je za zaprimanje dojava nalaznika i postupanje po Protokolu.

Informaciju o pronalasku **uginulih, bolesnih ili ozlijeđenih jedinki morskih sisavaca, morskih kornjača ili hrskavičnih riba** nalaznik treba dojaviti na broj 112.

Dežurni službenik županijskog centra (ŽC) 112 informaciju prosljeđuje dežurnom veterinaru najbliže ugovorene veterinarske ambulante (UVA). Ukoliko dežurni veterinar u najbližoj UVA ne odgovori na poziv, ŽC 112 u roku od 30 min ili odbije postupanje, tada ŽC 112 postupa prema protokolu i obavještava nadležne službe.

Postupanje od pronalaska životinje do njenog zbrinjavanja i/ili vraćanja u prirodu ovisi o vrsti životinje i njenom stanju, kao i o lokaciji pronalaska.

Kod slučajnog ulova osjetljive vrste potrebno je postupiti kako slijedi:

1. Životinju je potrebno prema uputama osloboditi iz ribolovnog alata
2. Slučajni ulov osjetljive vrste potrebno je evidentirati u očevidniku/izvješću
3. Ukoliko se radi o ozlijeđenim, bolesnim ili uginulim morskim sisavcima, morskim kornjačama i hrskavičnim ribama potrebno je postupiti prema Protokolu – dojava na 112

Prilikom rukovanja sa slučajno ulovljenim osjetljivim vrstama potrebno je prije svega voditi računa o vlastitoj sigurnosti te se na odgovarajući način zaštititi od mogućih ozljeda, udaraca, ugriza ili uboda.

5. INTERAKCIJE OSJETLJIVIH VRSTA S RIBOLOVNIM ALATIMA

Interakcije ribara i hrskavičnih riba

Najčešće interakcije ribara i hrskavičnih riba uključuju:

- slučajan ulov pridnenom povlačnom mrežm kočom
- slučajan ulov okružujućom mrežom plivaricom
- slučajan ulov mrežama stajaćicama
- slučajan ulov udičarskim alatima

Kod slučajnog ulova morskog psa ili raže:

- pripazite da vas životinja ne ugrize, udari ili ubode
- pripremite odgovarajuću opremu (rukavice, kliješta...)

Ako su morski pas ili raža u moru:

- prerežite udicu što bliže ustima
- najbolje je ne podići ga na brod

Ako su morski pas ili raža na brodu:

- ako je moguće oslobodite životinju udice, presijecite udicu ili prerežite najlon što bliže oku udice, ne dovodeći sebe u opasnost od ugriza, uboda ili udara

Puštanje morskog psa ili raže u more:

- držite životinju jednom rukom za prsnu peraju, a drugom rukom za rep
- vratite životinju u more, s glavom prema naprijed, nemojte je bacati; pustite životinju da klizne

Zabranjeno je na plovilu odsijecanje glave i peraja te deranje kože morskih pasa i raža te je morske pse i raže kojima su odsječene glave i oderana koža zabranjeno stavljati na tržište (prvu prodaju) nakon iskrcaja.

Interakcije ribara i morskih kornjača

Najčešće interakcije ribara i kornjača uključuju:

- slučajan ulov mrežama stajaćicama
- slučajan ulov pridnenom povlačnom mrežom kočom
- slučajan ulov udičarskim alatima

Postupanje s ozlijeđenim ili bolesnim morskim kornjačama, pružanje prve pomoći:

Ribarska plovila koja obavljaju ribolov parangalima i mrežama stajaćicama dužna su na plovilu imati opremu za sigurno postupanje i oslobađanje životinja od ribolovnog alata koja je dizajnirana tako da osigurava maksimalnu vjerojatnost njihova preživljavanja.

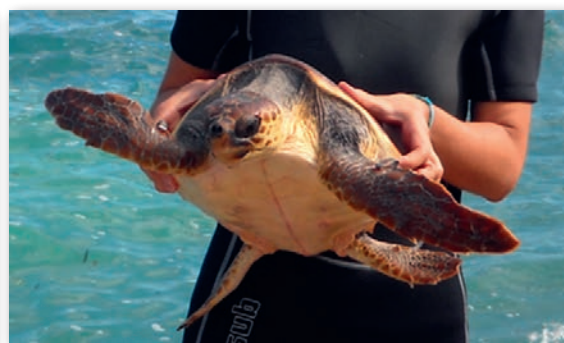
Vađenje morske kornjače iz mora:

- kod slučajnog ulova udičarskim alatima upotrijebite mrežu za izvlačenje životinje na palubu te ju, ukoliko je moguće, oslobodite udice
- nemojte potezati strunu, najlon ili vrećicu koja viri iz usta ili nekog drugog dijela tijela kao niti potezati kornjaču za peraje, glavu ili repu
- kod slučajnog ulova u mrežu koristite konop kako biste izbjegli kontakt kornjače i plovila prilikom podizanja te oslobodite kornjaču iz mrežnog tega koristeći nož ili škarice
- posebno pazite na kandže koje se nalaze na prednjim perajama, kao i na pokrete glave zbog mogućih ugriza.

Rukovanje s morskom kornjačom i smještaj morske kornjače:

Dizanje ili spuštanje morske kornjače na palubi ili obali vrši se na način da se životinju primi za oklop.

Manje jedinke treba primiti za rub oklopa po sredini oklopa, između prednjih i stražnjih peraja, ili za rub oklopa iznad glave i iznad repa (stražnjeg kraja), okrenutu postrance.

Izvor: Zavod za zaštitu okoliša i prirode, MINGOR u okviru IPA Adriatic NET - CET projekta

Morske kornjače treba smjestiti na mirno mjesto gdje će životinja najmanje smetati.

Ukoliko je riječ o većoj životinji potrebno je da je drži dvoje ljudi sa svake strane oklopa, odnosno za rub oklopa iznad glave i za rub iznad repa (stražnjeg kraja) oklopa. Veće jedinke ujedno su i teže pa se prilikom njihovog podizanja ponašajte kao da dižete veći teret i pazite na svoju kralježnicu.

***Uvijek treba životinju držati u vodoravnom položaju!
NE smije se životinju okretati, držati okomito ili leđima
okrenutim prema dolje!
NE treba ih držati u posudama sa vodom jer se životinje
mogu udaviti!
NIKADA NE pokrivati nosnice!***

Najbolje je smjestiti životinju u plastični kontejner ili sličnu posudu koja ima zaobljene rubove. Ukoliko nema zaobljene rubove treba obložiti stranice posude kako se životinja ne bi dodatno ozlijedila. Ispod oklopa uvijek treba staviti mekanu podlogu (stare krpe, majice ili ručnik).

LJETI – posebno kad su velike vrućine, životinju treba po mogućnosti smjestiti u hlad i pokriti mokrim ručnikom (krpom) preko oklopa te paziti da se održava vlažnim (povremeno močiti glavu).

ZIMI – životinju treba po mogućnosti smjestiti u zavjetrinu na toplijem mjestu te koristiti suhe ručnike, krpe ili deke.

Naizgled mrtva životinja – komatozno stanje:

Morske kornjače vrlo često nalikuju izgledu uginule životinje, opuštenih udova i glave. Takvu životinju treba staviti u blago nakošen položaj, na način da glava životinje bude ispružena i u nižoj razini od stražnjeg kraja tijela. U ovisnosti od veličine životinje treba podesiti visinu podizanja stražnjeg dijela tijela (do 30 cm) i ostaviti je u tom položaju sve dok ne postane aktivna. Oporavak može potrajati i do 4 sata, nerijetko i duže. Također je potrebno paziti da se redovito vlaži ili pokrije suhim ručnikom u ovisnosti o godišnjem dobu.

***NE SMIJETE vraćati kornjaču u more
dok je naizgled mrtva!***

Rane na oklopu ili perajama, strana tijela na tijelu ili u probavnom traktu:

- vidljive rane ili ozljede koje krvare možete omotati sterilnim zavojem ili prekriti čistim ručnikom
- životinju treba ostaviti da miruje do preuzimanja od strane ovlaštenog veterinarara

Interakcije ribara i morskih ptica

Najčešće interakcije ribara s morskim pticama:

- slučajan ulov mrežom stajaćicom
- slučajan ulov plutajućim parangalom

Za dojavu slučajnog ulova morskih ptica za sada nije razvijen protokol kao kod slučajnog ulova ozlijeđenih, bolesnih ili uginulih jedinki morskih sisavaca, morskih kornjača i hrskavičnih riba.

U slučaju da ptica nije ozlijeđena:

- S motorom u neutralnom položaju, pomoću mreže podignite pticu na brod ili uhvatite pticu s obje ruke držeći krila pritisnuta uz tijelo kako ne biste oštetili perje. **Ne** povlačite najlon s pticom na udici na brod! **Nemojte** uhvatiti pticu za vrat!
- Polako podignite pticu na brod i savijte joj krila uz tijelo. Umotajte je u ručnik/pokrivač (ne previše čvrsto) i, ako je moguće, pokrijte joj oči. Držite kljun, ali nemojte joj pokriti nosnice. Pazite da ne dođe u kontakt s uljem ili gorivom
- Čvrsto držite pticu među nogama, ali nemojte stiskati. Držite joj krila uz tijelo kako ih ne bi iščašila ili polomila.
- Ukoliko je ptica ulovljena na udicu i ako se udica vidi i može se odstraniti: presijecite udicu kliještima (ili ako je deblja škarama za žicu) i odvojeno izvadite dijelove udice. **Ne** povlačite udicu u suprotnom smjeru jer zazubac može još više ozlijediti pticu! Ako se zazubac vidi, prvo ga izravnajte kliještima.
- Ako je nemoguće odstraniti udicu (udica progutana): presijecite najlon što bliže kljunu i ostavite udicu u ptici.
- Spustite pticu u more ili podignite i pustite pticu u zrak stojeći na palubi.

Interakcije ribara i morskih sisavaca

Najčešće interakcije ribara i morskih sisavaca uključuju:

- slučajan ulov okružujućom mrežom plivaricom
- slučajan ulov mrežama stajaćicama

Kod slučajnog ulova dupina u mreže:

- postavite motor u neutralan položaj
- pripremite odgovarajuću opremu (konope, mrežu za podizanje...)
- oslobodite životinju iz ribolovnog alata

Ako je dupin slučajno ulovljen mrežom stajaćicom:

- podignite mrežu s dupinom pomoću konopa na brod
- ako je dupin prevelik za podizanje, napravite otvor na mreži

Ako je dupin slučajno ulovljen u okružujuću mrežu plivaricu:

- pričekajte da dupin ode nasuprot broda
- privežite konop na dva kraja i otpustite mrežu da se stvori otvor za prolaz

U slučaju da je životinja ozlijeđena:

- ako životinju morate podignuti na palubu učinite to tako da podižete njeno cijelo tijelo odjednom (ne podižite je za rep ili peraje!)
- smirite životinju, no budite oprezni jer vas životinja u strahu može ozlijediti
- ne prilazite joj straga jer vas može udariti repnom perajom
- smanjite buku i nikada joj ne pokrivajte oči i dišni otvor
- zaklonite je od sunca i održavajte kožu vlažnom
- budite oprezni pri rukovanju jer morski sisavci mogu prenijeti zarazne bolesti

U slučaju da je životinja uginula:

- ako imate mogućnost, podignite životinju na palubu te nazovite službu 112 i pričekajte upute ovlaštenog veterinaru i/ili stručnjaka o preuzimanju jedinke

Informacije o opažanju, slučajnom ulovu ili interakciji s morskim sisavcima mogu se dodatno dojaviti i putem drugih aplikacija poput primjerice Marine Ranger⁷.

⁷ Unutar aplikacije nalaze se informacije o svim vrstama morskih sisavaca koje obitavaju ili su zabilježene u Sredozemnom i Jadranskom moru te druge informacije. Poveznica se nalazi u poglavlju 10. Dodatne informacije i korisne poveznice

6. DOSTAVA PODATAKA O SLUČAJNOM ULOVU OSJETLJIVIH VRSTA

Podaci koje prikuplja Uprava ribarstva Ministarstva poljoprivrede su službeni podaci Republike Hrvatske i proizlaze iz dva izvora: podaci prikupljeni kroz Nacionalni plan prikupljanja podataka kojim se prikupljaju podaci o biološkim, okolišnim, tehničkim i socioekonomskim pokazateljima u sektoru ribarstva i akvakulture⁸ i podaci koje dostavljaju ribari o ulovima u gospodarskom i malom obalnom ribolovu. Dostava podataka u ribarstvu je propisana radi točnog evidentiranja ulovljenih i iskrcanih količina po vrstama i, s tim u vezi, potrebe donošenja adekvatnih mjera upravljanja. Prikupljeni podaci služe u statističke i administrativne svrhe te se koriste kod upravljanja živim morskim resursima, znanstvenih istraživanja i praćenja sljedivosti ribe i drugih morskih organizama te radi dostave podataka različitim nacionalnim i međunarodnim institucijama. Pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarski ribolov na moru (ovlaštenici povlastica) i fizičke osobe koje obavljaju mali obalni ribolov dužni su bilježiti propisane podatke za svako ribolovno putovanje ribarskog plovila.

Podaci koji se bilježe i dostavljaju na propisani način uključuju podatke o ribarskom plovilu, odgovornoj osobi u obavljanju gospodarskog ribolova na moru, ribolovnom putovanju, ribolovnoj aktivnosti, ulovu, odbačenom ulovu, iskrcaju te prodaji s plovila. Uz navedeno, **obvezno je i bilježenje slučajno ulovljene i puštene osjetljive vrste.**

Sukladno **popisu osjetljivih vrsta** koji se objavljuje i ažurira na mrežnim stranicama Ministarstva poljoprivrede - <https://ribarstvo.mps.hr/>, ovlaštenici povlastica za gospodarski ribolov na moru i ovlaštenici povlastica za mali obalni ribolov **dužni su evidentirati i dostaviti podatke o slučajnom ulovu jedinke osjetljive vrste.** Podaci o slučajnom ulovu osjetljive vrste bilježe se na propisani način te uključuju informaciju o:

- **nazivu** osjetljive vrste (hrvatski naziv ili FAO-troslovna šifra ako je raspoloživa) ili nazivu grupe osjetljive vrste,
- **količini** ulovljenih jedinki u broju i/ili kilogramima,
- **statusu** ulovljene osjetljive vrste u trenutku puštanja (živa-neozlijeđena, živa-ozlijeđena, uginula ili nepoznato),
- **poziciji (lokaciji) puštanja** osjetljive vrste.

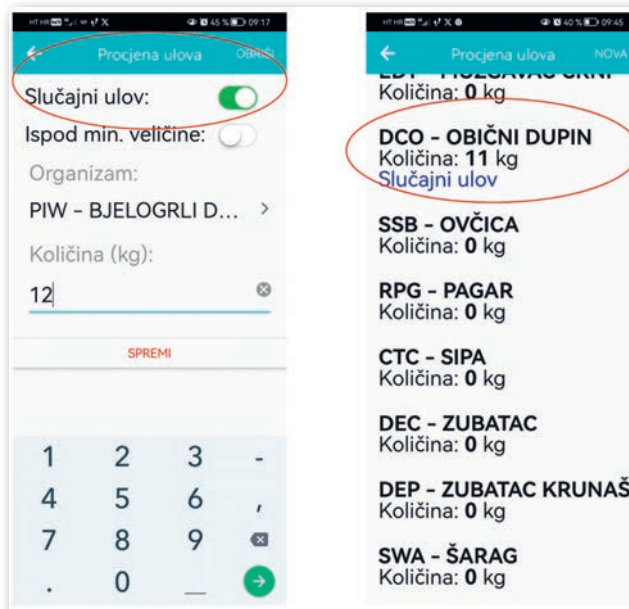
Podatke o gospodarskom ribolovu **unosí osoba odgovorna za obavljanje gospodarskog** ribolova na moru, a podatke o malom obalnom ribolovu unosi ovlaštenik povlastice za mali obalni ribolov.

Oblik, sadržaj, način vođenja i dostave podataka o ulovu propisan je ovisno o duljini plovila, korištenom ribolovnom alatu, vrsti ulova i posebnim obvezama kojima podliježe pojedina kategorija ribolova. Podaci se mogu dostavljati na jedan od sljedećih načina:

⁸ <https://podaci.ribarstvo.hr/zakonski-okvir/>

- elektronički putem aplikacije elektronski očevidnik - eOčevidnik,
- elektronički putem mobilne aplikacije mOčevidnik,
- elektronički putem mobilne aplikacije mlzvješće,
- ručnim upisom podataka u tiskane obrasce Izvješća o ulovu za gospodarski ribolov na moru ili Izvješća o ulovu za mali obalni ribolov te dostavom elektroničkom poštom, običnom poštom ili osobnom dostavom u nadležnu Ispostavu/ Područnu jedinicu Uprave ribarstva Ministarstva poljoprivrede.

Podaci koji se dostavljaju putem eOčevidnika, mOčevidnika i mlzvješća upisuju se i dostavljaju na način kako je propisano u Pravilima za popunjavanje određenih podataka o ulovu u gospodarskom ribolovu na moru u Prilogu IV. Pravilnika i kako je navedeno u uputama koje se nalaze na internetskoj stranici Geoinformacijskog sustava ribarstva - GISR .

Unos osjetljive vrste u eOčevidnik, mOčevidnik ili mlzvješće

Popis osjetljivih vrsta

POPIS OSJETLJIVIH VRSTA			
HRVATSKI NAZIV		ZNANSTVENI NAZIV	FAO KOD
HRSKAVIČNE RIBE			
MORSKI PSI	butor	<i>Galeorhinus galeus</i>	GAG
	jaram, mlat	<i>Sphyrna zygaena</i>	SPZ
	kučak	<i>Isurus oxyrinchus</i>	SMA
	kučina	<i>Lamna nasus</i>	POR
	modrulj	<i>Prionace glauca</i>	BSH
	pas lisica	<i>Alopias vulpinus</i>	ALV
	pas tupan	<i>Carcharhinus plumbeus</i>	CCP
	pilan	<i>Pristis pectinata</i>	RPP
	prasac	<i>Oxynotus centrina</i>	OXY
	psina golema	<i>Cetorhinus maximus</i>	BSK
	psina zmijozuba petošiljka	<i>Odontaspis ferox</i>	LOO
	psina zmijozuba trošiljka	<i>Carcharias taurus</i>	CCT
	sklat sivac	<i>Squatina squatina</i>	AGN
	sklat žutan	<i>Squatina oculata</i>	SUT
	velika bijela psina	<i>Carcharodon carcharias</i>	WSH
	velikooki pas lisica	<i>Alopias superciliosus</i>	BTH
	volonja	<i>Hexanchus griseus</i>	SBL
volonja pepeljak	<i>Heptanchias perlo</i>	HXT	
RAŽOPSI	ražopas	<i>Rhinobatos rhinobatos</i>	RBX
RAŽE	klinka	<i>Dipturus oxyrinchus</i>	RJO
	raža smeđa	<i>Leucoraja circularis</i>	RJI
	volina	<i>Dipturus cf. batis</i>	RJB
	volina bjelica	<i>Rostroraja alba</i>	RJA
GOLUBOVI	golub uhan	<i>Mobula mobular</i>	RMM
	golub ćukan	<i>Aetomylaeus bovinus</i>	MPO
	leptirica	<i>Gymnura altavela</i>	RGL
	žutuga	<i>Dasyatis pastinaca</i>	JDP
	žutuga dračorepa	<i>Bathytoshia lata</i>	RDC
GMAZOVI			
MORSKE KORNJAČE	glavata želva*	<i>Caretta caretta*</i>	TTL
	sedmopruga usminjača	<i>Dermochelys coriacea</i>	DKK
	zelena želva*	<i>Chelonia mydas</i>	TUG

POPIS OSJETLJIVIH VRSTA			
HRVATSKI NAZIV	ZNANSTVENI NAZIV	FAO KOD	
PTICE			
MORSKE PTICE	bukoč	<i>Pandion haliaetus</i>	
	burnica	<i>Hydrobates pelagicus</i>	DAZ
	crnoglavi galeb	<i>Larus melanocephalus</i>	
	dugokljuna čigra	<i>Sterna sandvicensis</i>	
	gregula*	<i>Puffinus yelkouan*</i>	
	kaukal, veliki zovoj*	<i>Calonectris diomedea*</i>	CDI
	mala čigra *	<i>Sterna albifrons*</i>	
	mali vranac	<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>	
	morski vranac*	<i>Phalacrocorax aristotelis*</i>	ISW
	sredozemni galeb*	<i>Larus audouinii*</i>	LVH
velika čigra	<i>Sterna caspia</i>		
SISAVCI			
KITOVI	bjelogrli dupin	<i>Globicephala melas</i>	PIW
	crni dupin	<i>Pseudorca crassidens</i>	FAW
	krupnozubi dupin	<i>Ziphius cavirostris</i>	BCW
	dobri dupin*	<i>Tursiops truncatus*</i>	DBO
	glavati dupin	<i>Grampus griseus</i>	DRR
	obični dupin*	<i>Delphinus delphis</i>	DCO
	plavobijeli (prugasti) dupin*	<i>Stenella coeruleoalba*</i>	DST
	ulješura (glavata)	<i>Physeter macrocephalus</i>	SPW
	veliki sjeverni kit	<i>Balaenoptera physalus</i>	FIW
	i sve ostale vrste kitova (Cetacea) koje se prirodno pojave u Jadranskom moru		
TULJANI	sredozemna medvjedica	<i>Monachus monachus</i>	SMM

Napomena: Vrste označene zvjezdicom (*) prioritetne su za praćenje stradavanja zbog slučajnog ulova te ih je poželjno upisivati na razini vrste, a ne grupe.

7. PRIKUPLJANJE PODATAKA I SURADNJA SA ZNANSTVENICIMA

Prikupljanje bioloških podataka

Prikupljanje i upotreba bioloških i okolišnih podataka u sektoru ribarstva propisano je EU i nacionalnim zakonodavstvom.

U Republici Hrvatskoj prikupljanje bioloških podataka obavlja Institut za oceanografiju i ribarstvo (IOR) u okviru Nacionalnog plana prikupljanja podataka. Prikupljanje bioloških podataka obavljaju ovlašteni **znanstveni promatrači** koji su imenovani rješenjem Ministarstva poljoprivrede i zaposlenici su IOR-a.

Znanstveni promatrač obavlja uzorkovanje odnosno prikuplja podatke na ribarskim plovilima, iskrcajnim mjestima i drugim mjestima uzorkovanja u okviru znanstvenog monitoringa u ribarstvu u skladu s propisanom metodologijom i protokolima te godišnjim planom uzorkovanja. Znanstveni promatrač je dužan organizirati svoj rad na ribarskom plovilu ili drugom mjestu uzorkovanja na način da u što manjoj mjeri ometa posadu plovila ili djelatnike na mjestu uzorkovanja u obavljanju njihovih poslova.

Zapovjednik ribarskog plovila dužan je surađivati s ovlaštenim promatračem pri organizaciji ukrcaja i omogućiti ovlaštenom promatraču pristup plovilu, boravak na plovilu i uvjete za neometano izvršavanje dužnosti te mu omogućiti pristup potrebnim podacima i komunikacijskim uređajima, kao i cjelokupnom ulovu. Zapovjednik ribarskog plovila može odbiti ovlaštenom promatraču ukrcaj na plovilo ukoliko nisu zadovoljeni uvjeti sukladno propisima iz područja kojima se uređuje sigurnost plovidbe na moru. Ne dovodeći u pitanje odredbe propisa koji uređuju sigurnost i zaštitu ljudskih života na moru, u slučaju da ovlašteni promatrač, tijekom izvršavanja svojih dužnosti na plovilu, **umre, nestane, zadobije tešku tjelesnu ozljedu ili bolest**, ili mu je ugrožena sigurnost i dobrobit, zapovjednik ribarskog plovila dužan je odmah **prekinuti ribolovnu operaciju i obavijestiti nadležne hitne službe te naknadno Ribarski monitoring centar (RMC)**.

8. KAZNE NE ODREDBE

Obveza zapovjednika plovila da primi ovlaštenog promatrača na ribarsko plovilo propisana je člankom 48. stavkom 2. Zakona o morskom ribarstvu. Zakon propisuje da će se za prekršaj kazniti pravna osoba, odgovorna osoba u pravnoj osobi, fizička osoba obrtnik i odgovorna osoba u obavljanju gospodarskog ribolova na moru ako zapovjednik ribarskog plovila ne primi i ne surađuje s osobama zaduženima za uzorkovanje - **članak 85. stavak 1. točka 48. te stavci 2., 3. i 4.** U slučaju da zapovjednik ribarskog plovila bez opravdanog razloga **ne primi ovlaštenog** znanstvenog promatrača na ribarsko plovilo ili na bilo koji drugi način onemogućí rad promatrača, ovlašteni promatrač dužan je o tome obavijestiti Ministarstvo poljoprivrede.

Zakonom o morskom ribarstvu, člankom 42., propisano je da svi ovlaštenici povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova na moru i povlastica za mali obalni ribolov **moraju voditi podatke o ulovu te ih dostavljati ministarstvu.** Zakon propisuje da će se za prekršaj kazniti pravna osoba, odgovorna osoba u pravnoj osobi, fizička osoba obrtnik i odgovorna osoba u obavljanju gospodarskog ribolova ako ne ispuni obveze bilježenja i dostave podataka o ulovu i podataka povezanih s ulovom - **članak 78. Zakona, stavak 1. točka 1. i stavak 2.** U slučaju ponavljanja prekršaja drugi put u roku od dvije godine, dodjeljuju se i negativni prekršajni bodovi.

Pravilnikom je propisan oblik, sadržaj i način vođenja i dostave podataka o ulovu u gospodarskom ribolovu na moru kao i elektroničko bilježenje i način dostave podataka o ulovu. Ako podaci koji se bilježe nisu cjeloviti i točni kako je navedeno u odredbama Pravilnika i u pripadajućim Pravilima za popunjavanje ili ako podaci nisu dostavljeni na propisani način ili u propisanim rokovima, smatrat će se da nije ispunjena obaveza bilježenja i dostavljanja podataka o ulovu i podataka povezanih s ulovom.

9. LITERATURA

<https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastituprirode-1180/strogo-zasticene-vrste/oporavilista-za-divlje-zivotinje/1247>, 13.10.2023.

Izvor ilustracija: Organizacija za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO), Arhiv izvornih znanstvenih ilustracija. Reproducirano s dopuštenjem.

Jakl, Bitunjac et al.: Priručnik za inventarizaciju morskih vrsta Jadrana, Udruga Sunce, Split, 2008

Pružanje prve pomoći – morske kornjače, ZZOP, MINGOR, IPA-ADRIATIC NET-CET projekt 2012 – 2015.

Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja i dostave podataka o ulovu u gospodarskom ribolovu na moru ("Narodne novine" 114/23)

Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama ("Narodne novine" 144/13 i 73/16)

Pravilnik o uvjetima i načinu rada ovlaštenih promatrača ("Narodne novine" 52/23)

Eckert, K. L., K. A. Bjørndal, F.A. Abreu-Grobois, and M. Do "Narodne novine" elly (Editors). 1999. Research and Management Techniques for the Conservation of Sea Turtles. IUCN/SSC Marine Turtle Specialist Group Publication No 4

Prvan, Jakl et al.: Priručnik za zaštitu mora i prepoznavanje živog svijeta Jadrana, Udruga Sunce, Split, 2016

Vodič dobre prakse za rukovanje kitovima iz slučajnog ulova ribolovom pelagičkim parangalima u Sredozemlju

Vodič dobre prakse za rukovanje morskim kornjačama iz slučajnog ulova ribolovom u Sredozemlju

Vodič dobre prakse za rukovanje morskim psima i ražama iz slučajnog ulova ribolovom pelagičkim parangalima u Sredozemlju

Vodič dobre prakse za rukovanje morskim pticama iz slučajnog ulova ribolovom pelagičkim parangalima u Sredozemlju

Vodič za prepoznavanje osjetljivih vrsta slučajno ulovljenih u ribarstvu u Sredozemlju, IUCN, 2020.

Zakon o morskom ribarstvu ("Narodne novine" 62/17, 130/17, 14/19 i 30/23)

Zakon o zaštiti prirode ("Narodne novine" 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19)

10. DODATNE INFORMACIJE I KORISNE POVEZNICE

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

Kontakt

Tel: 01/6443-185

E-pošta: uprava.ribarstva@mps.hr

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOG RAZVOJA

Kontakt

Tel: 091/6060-281

E-pošta: zavod@mingor.hr

INSTITUT ZA OCEANOGRAFIJU I RIBARSTVO

Kontakt

Tel: 021/408-000

E-pošta: [promatraci@izor](mailto:promatraci@izor.hr)

WWF ADRIA

Kontakt

Tel: 01/5509-623

E-pošta: info@wwfadria.org

UDRUGA BIOM

Kontakt

Tel: 01/5515-324

E-pošta: info@biom.hr

UDRUGA za prirodu, okoliš i održivi razvoj SUNCE

Kontakt

Tel: 021/360-779

E-pošta: info@sunce-st.org

INSTITUT PLAVI SVIJET

Oporavilište za morske kornjače

Kontakt

Tel: 051 604666

E-pošta: info@plavi-svijet.org

Dodatne informacije za postupanje kod slučajnog ulova osjetljivih vrsta sisavaca, hrskavičnih riba, gmazova i ptica:

Morski psi i raže (parangali): <https://www.fao.org/3/i9152hr/i9152hr.pdf>

Morske kornjače: <https://www.fao.org/3/i8951hr/i8951hr.pdf>

Morske ptice: <https://www.fao.org/3/i8937hr/i8937hr.pdf>

Morski sisavci: <https://www.fao.org/3/ca0015hr/ca0015hr.pdf>

LIFE Euroturtles infografike

Prijetnje morskim kornjačama

http://www.euroturtles.eu/wp-content/themes/euroturtles/assets/how-you-can-help/HR_Euroturtle_Stickers.pdf

Kako oporaviti kornjaču ulovljenu u koću/mrežu

http://www.euroturtles.eu/wp-content/themes/euroturtles/assets/how-you-can-help/HR_Euroturtle_Fisheries_Infographic.pdf

Kako osloboditi kornjaču ulovljenu na udicu parangala

http://www.euroturtles.eu/wp-content/themes/euroturtles/assets/how-you-can-help/HR_Euroturtle_Fisheries_Infographic.pdf

Aplikacija za dojavu opažanja, pronalaska ozlijeđenih i slučajno ulovljenih morskih sisavaca:

Marine ranger

Aplikacija CroDolphins daje mogućnost dojave o opažanju sredozemne medvjedice i drugih morskih sisavaca

